

Eleştirel Güvenlik Çalışmaları ve Yönetimsellik: Post-Post Güvenlik Çalışmaları Paradigmasını Beklerken

Critical Security Studies and Governmentality: Waiting for the Post-Post Security Studies Paradigm

Gözde TURAN*

Öz

Eleştirel Güvenlik Çalışmaları yazarları açısından güvenliğin nasıl tanımlandığı ve çalışıldığı, akademisyenler, politikacılar, bürokratlar, güvenlik uzmanları gibi aktörlerin yanı sıra, hatta onlardan önce, sorunun çözümü veya çözümsüzlüğünden doğrudan etkilenecek olan birey ve gruplar için kritik öneme sahiptir. Belli söylemlerin nasıl belli özneler/sujeler inşa ettiğini ve bu öznelerin/sujelerin davranışlarını yönettiğini tarihsel düzlemde farklı yönetim teknikleri ve stratejileri çerçevesinde ele alan Foucault'nun yönetimsellik üzerine yazıları, hangi sorunların neden ve nasıl güvenlik kavramı çerçevesinde ele alındığını sorgulayan Eleştirel Güvenlik Çalışmaları için yeni bir perspektif sunmuş ve önemli bir katkıda bulunmuştur. Yönetimsellik kavramı, devleti iktidar rasyonaliteleri tarihinde karşılaşılan duraklardan sadece birisi olarak analiz ederek, devleti temel aktör olarak kabul eden anaakım teorilerin olduğu kadar Marksist yaklaşımların da ötesine geçmiş, kimlerin, neden, nasıl ve hangi amaca yönelik olarak yönetildikleri sorularını sorarak iktidara farklı bir açıdan bakmamızı sağlamıştır. Foucault'nun farklı yönetimsellik rasyonalitelerini eleştirel Uluslararası İlişkiler yazarlarının kullanması ile küresel alanda biyoiktidar, biyogüvenlik, küresel yönetimsellik perspektifleri yazımları karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu çalışmalar liberal veya neo-liberal yönetimsellik ile sınırlı kalmamakta, otoriter yönetimleri de kapsamak üzere yörüngesini genişletmektedir. Buna karşın, Türkiye'deki eleştirel perspektifi benimseyen yazarlar modernleşmenin getirdiği sorunlarda bir araya gelmekle birlikte, farklı yönetimsellik yöntemlerinin barındırdığı iktidar ilişkilerinin tümüne karşı bir duruş sergileme noktasında ayrılmaktadırlar. Bu durum, teorik alandaki gelişmeleri ve tartışmaları takip eden, moderniteye ve pozitif bilim felsefesine karşı eleştirel bir perspektife sahip olan ve görelilik olarak daha genç olan akademisyenlerin Türk akademisinde henüz anaakıma karşı yeterince etkin duruma gelememesinin başlıca nedenlerinden birisidir. Foucault'nun sadece sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan modern neoliberal yönetimsellik pratiklerinin yol açtığı örtülü ve gömülü/dolaylı baskılama araçlarına/söylemlerine değil, farklı yönetimsellik rasyonalitelerinin her birine yönelik eleştirisi Türkiye'de ortaya çıkan eleştirel koalisyonun tüm tarafları tarafından benimsenmedikçe ve her nereden, nasıl ve neden kaynaklanırsa kaynaklansın iktidar ilişkileri sorunsallaştırılmadıkça akademideki Eleştirel Çalışmalar gerçek potansiyeline ulaşamayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, Foucault, güvenlik, yönetimsellik

* Doç. Dr., Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya, Türkiye, gozde.turan@antalya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4307-6924

Abstract

For Critical Security Studies, the way security is defined, framed and studied is of critical importance first and foremost for individuals and groups who will be directly affected by the resolution or the lack of resolution of the security issue at hand next to, or even before, the academicians, politicians, bureaucrats, or security personnel. Foucault studied governmentality in connection with discourses that construct certain subjects and govern their conducts through different techniques and strategies. Governmentality, understood in this way as the conduct of conducts, introduces not only a historical basis for different rationalities of governing, but it also contributes to and even complements Critical Security Studies' interrogation as to which, how and why particular issues are securitized. Through analysing the state only as one of the forms of power and rationalities, and posing the questions of who is governed, why, how and for what purpose, governmentality studies move beyond Marxism as well as mainstream IR theories. Following Foucault and his governmentality rationalities, critical scholars enabled us to see different aspects of power at the global level with new insights on biopower, biosecurity and global governmentality. The recent work on governmentality not only focuses on liberal and neoliberal orders but also include authoritarian regimes, and therefore expand the scope of its focus and concern. Against this, Turkish critical scholars, though sharing a common standpoint on the problems of the modernity project in Turkey, fail to unite against all forms of power relations regardless of the mode of governmentality including but not limited to governmentalized state next to micro-diversity of power relations. The situation explains why a recent and relatively young generation of IR scholars in Turkish academia with a critical stance on the problematic modernization and positivism has yet to become sufficiently active against mainstream theories in general and mainstream security studies in particular. To this end, the critical security writing in Turkey should question all forms of power relations regardless of where, how and to for what purpose these relations emerge in order to reach to its real potential.

Keywords: Critical Security Studies, Foucault, governmentality, security

1. Giriş

Uluslararası İlişkiler disiplininde devleti temel aktör olarak kabul eden ve pozitif bir bilim felsefesi izleyen anaakım teorilerin kendi aralarında süregelen ontolojik ve metodolojik tartışmalarının ardından gelen rasyonalizm-reflektivizm ve paradigmalar-arası tartışmanın, devletin – özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da – pek çok alandan geri çekilmesi ve post-pozitivizmin etkisinin sosyal bilimlerin diğer alanlarında olduğu gibi Uluslararası İlişkiler'de de etkisinin artması ile aynı döneme denk düşmesi şaşırtıcı değildir. Kritik bir dönüşümün sadece konu veya aktör bazında değil, bilim felsefesi açısından da söz konusu olduğu bu dönemde eleştirel düşünce kendisini Marksizmin ekonomik determinizminden ve yapısalcıların kısıtlarından sıyrılmaya çalışırken Michel Foucault'nun çalışmaları İngilizceye çevrilmeye başlanmıştır. Foucault'nun çalışmaları, kimi yazarlara göre genel anlamda Marx ile bir çatışmayı (Balibar, 1992, s. 39), hatta Marksizmden vebadan kaçır gibi bir kaçıışı (Macharey, 2004, s. 8), paradoksal biçimde hem resmi Marksizme karşı çıkışı hem de Marksist öngörülerin üstü örtülü benimsenmesi ve geliştirilmesini (Jessop, 2008, s. 141), 1979'da Cinselliğin Tarihinin ilk cildinin yayınlanmasından sonra ise Marksist perspektifle iddia edilenden çok daha fazla bir ortaklığı (Lemke, 2012; Selby, 2007) yansıtmaktadır. Marksizmle olan bu girift ilişkinin ne derece geçerli olduğundan çok, belki de daha önemli olan, Foucault'nun çalışmalarının iktidara dair tartışmaları radikal şekilde etkilemesidir. Bu radikal etki ne yazık ki henüz Türkiye'deki güvenlik çalışmalarında görülmemektedir. Bunun

nedeni ne Türkiye’de neoliberalizmin yeterince derin ve etkin şekilde deneyimlenmemiş olması veya halen oldukça güçlü merkezi otoriter bir sisteme sahip olunmasıdır, ne de değişen iktidar rasyonalitelerini analiz edecek entelektüel bir sınıfın eksikliğidir. Uluslararası ilişkiler ve güvenlik yazını büyük ölçüde halen anaakım teorilerin etkisi altındadır. Teorik alandaki gelişmeleri ve tartışmaları takip eden, moderniteye ve pozitif bilim felsefesine karşı eleştirel bir perspektife sahip olan ve görece olarak daha genç olan akademisyenlerin henüz anaakıma karşı yeterince etkin duruma gelememesinin nedenlerinden birisi, bu grubun kendi içinde İslamcı-muhafazakâr bir alt-gruba sahip olmasıdır. Eleştirel, post-modern veya post-yapısalcı perspektiflere yakın bir noktada olan akademinin bir kısmı, Foucault’nun temel derdi olan mikro-iktidar odaklarını alt etmenin yanı sıra bu iktidar türlerinin yerine geçebilecek olan – hatta geçmekte olan – daha baskın bir iktidara karşı duruş sergilememektedirler. Tıpkı İlker Aytürk’ün (2015) “Post-Post Kemalizm”de post-Kemalist harekette liberal-sol aydınların tek başına olmadıklarının, 1980lerin sonlarından itibaren muhafazakâr-İslamcı sağ ile Kürt siyasi hareketini içine alacak şekilde bir koalisyona dönüşmesinin altını çizdiği gibi akademideki post-modernist, eleştirel, post-yapısalcı grup da modernite eleştirisinde birleştikleri muhafazakâr-İslamcı akademiye içine alacak şekilde genişlemiştir. Bu ikinci grup için de devletin güvenlik perspektifi ve pratiği karşısında ezilen birey ve grupların hakları önceliklidir. Ancak bu eleştirel duruş sadece belli bir devlet yönetimine veya belli bir yönetimsellik yöntemine yönelik sergilendiğinde Eleştirel Güvenlik Çalışmaları’nın ve Foucault’nun yönetimsellik ve iktidar ilişkileri ile başlatmak istediği mücadeleden uzaklaşmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, yönetimsellik pratikleri ve söylemleri özellikle ve hatta sadece Kemalist ideoloji ve(ya) devlet kurumlarından kaynaklandığı noktada ve ölçüde eleştirinin çıkış noktası olduğu, buna karşın post-Kemalizmin sorumlu olduğu baskıcı paradigmaya karşı ortak bir duruş sergilenmediği sürece söz konusu eleştirel duruş sorunlu ve eksik kalacaktır. Foucault’nun sadece sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan modern neoliberal yönetimsellik pratiklerinin yol açtığı örtülü ve gömülü/dolaylı baskılama araçlarına/söylemlerine değil, farklı yönetimsellik rasyonalitelerinin her birine yönelik eleştirisi Türkiye’de ortaya çıkan eleştirel koalisyonun tüm tarafları tarafından benimsenmedikçe ve her nereden, nasıl ve neden kaynaklarsa kaynaklansın iktidar ilişkileri sorunsallaştırılmadığı sürece akademideki Eleştirel Çalışmalar gerçek potansiyeline ulaşamayacaktır. Ölü doğmuş denilemese de sakat doğmuş bir hareket olarak tanımlanabilecek olan Türkiye’deki eleştirel akademinin oldukça ilginç olan bu durumunu anlayabilmek için öncelikle Foucault’nun farklı iktidar pratikleri ve öznelere ile olan serüvenine göz atmak gereklidir.

2. Foucault, İktidar, Yönetimsellik

1977 yılında İngilizceye çevrilen Hapishane’nin Doğuşu’ndan (*Discipline and Punish: The Birth of the Prison*) sonra Foucault görünürde birbiri ile bağlantısız iki düzlem üzerinde çalışmalarını yürütmüştür: devletin soy kütüğünü (c.f. *genealogy*) irdelediği düzlemde Foucault politik rasyonalliklerin peşine düşmüş, öznenin (sujenin) soy kütüğünü irdelediği ikinci düzlemde ise etik soruları ele almıştır. Bu iki düzlemin ve ilgi alanının bağlantı noktası yönetim sorunudur. Diğer bir deyişle iktidar ve suje (özne) çeşitli yönetim ve kontrol teknolojileri ile birbirine

bağlanmaktadır. 1977-78 ve 1978-79 yıllarında College de France'da verilen ve sırasıyla Güvenlik, Toprak, Nüfus (*Security, Territory, Population*) ve Biopolitik'in Doğuşu'nda (*The Birth of Biopolitics*) yer bulan derslerde ise Foucault yönetimselliğin (*gouvernementalité*) tarihi olarak adlandırdığı politik yapıların değişimi ve dönüşümüne odaklanır. Her ne kadar politik yapılar üzerine düşünülse de, bu derslerde Foucault'nun yapmak istediği, politik yapıların nasıl ortaya çıktığı ve nasıl evrimleştiği üzerine tarihsel bir anlatı yapmak değil, politik yapılar ile öznellik arasındaki bağlantıları göstererek modernitenin yönetimselliği ile modern özne ilişkisini ortaya koymaktır. Odak noktası yine aynıdır; Foucault, farklı yönetim ve kontrol teknolojilerinin nasıl farklı sujeler inşa ettiğini göstermektedir (Lemke, 2002, s. 50). Farklı yönetimselliklerin soy kütüğünü ortaya koymak için Foucault Antik Yunan ve Roma'dan pastoral yönetim tarzının hakim olduğu Hıristiyanlığa gitmekte, buradan modern devletin politik ve pastoral yönetim tarzlarını harmanladığı yeni bir döneme geçişin izlerini takip etmektedir. Foucault'ya göre pastoral dönemin; modern devletlerin ortaya çıktığı ve hukukun temel iktidar araçlarından birisi olarak kullanıldığı egemenliğin; yaşamı yönetmek, çoğaltmak ve optimize etmek üzere hareket eden bioiktidarın yönetim rasyonaliteleri farklıdır. Davranışları gözlemlenecek ve doğru yolda ilerlemeleri sağlanacak olan kişileri bir çobanın kılavuzluğu altındaki sürü üyeleri olarak gören pastoral yönetim Hıristiyanlık öncesi dönemde Mısır, Asur, Babil, Mezopotamya medeniyetlerinde de görülmektedir (Foucault, 2009, s. 123, 124). Ruhun kurtuluşunun amaçlandığı Hıristiyanlık öğretisinin yerini alan seküler egemenliğe dayalı yönetimin ise rasyonalitesi ilahi bir güce veya bir kişiye dayanmamaktadır. Kendi özerkliğini ve politik rasyonalitesini öne süren modern devlet tamamen bireyler üstünde, bireylerin kimliğini dışlayan bir yapıdan daha çok, hem bireyi hem de bütünü birleştiren yeni bir pastoral yönetim formu veya "modern bireyselleştirme matrisidir" (Foucault, 1982, s. 783). Deleuze'un "kontrol toplumları" olarak adlandırdığı modern liberal topluluklar kendisinden oldukça farklı bir amaç ve metod dizisi olan egemenlik rasyonalitesinin yerini almakta, onu dönüştürmektedir. Kontrol toplumlarının yerini aldığı "egemenlik toplumlarının" yönetimselliğinde temel amaç üretimi organize etmek değil vergi toplamak, yaşamı yönetmek değil ölüm hükmü vermektir (Deleuze, 1992, s. 3). Farklı yönetimsellik rasyonalitelerini göstermekte Foucault'nun amacı, devletin giderek daha fazla modernleştiği tarihsel bir sürece işaret etmek değildir. Devamlılıktan çok, asıl ilgi çekici olan hukuk, güvenlik ve disiplin tekniklerinin farklılıkları ve devamsızlıklarıdır. Dolayısıyla farklı iktidar rasyonalitelerinin tarihini anlatmayı amaçlarken Foucault, siyasi tarih anlatımından ve siyasal düşünceler tarihi anlatımından farklı bir yörünge izlemektedir. İzlenen bu yörüngede Foucault için esas ilgi uyandırıcı olan, sözde objektif ve nötr olan tarihi gerçeklerden çok, tarihi, epistemolojik ve normatif bir düzlemde nelerin gerçeklik olarak kurgulandığı ve sunulduğudur (Saar, 2011, s. 38).

Tek bir yönetimsellik anlayışına odaklanmayarak farklı yönetimsellik tekniklerinin ve teknolojilerinin nasıl farklı sujeler inşa ettiğini gösteren bu tür bir analizle şu soruların cevapları aranmaktadır: Kim veya ne yönetilmektedir? Neden bu sujeler veya şeyler yönetilmektedir? Bu sujeler ve şeyler nasıl yönetilmektedir? Hangi amaca yönelik olarak bu şey ve sujeler yönetilmektedir? (O'Malley, Weir & Shearing, 1997, s. 502) Dikkat etmek gerekir ki, eleştirel

ve postyapısalcı analizlerde *ne (what)* ve *neden (why)* sorularının yerine *nasıl (how)* sorusunun sorulduğu yönündeki yaygın kaniya karşın, Foucault özellikle ne ve neden sorularını dışlamadığını belirtir. Yapmak istediği bu soruları farklı bir şekilde sormak, ne-neden-nasıl sorularının üçünü bir arada ele almanın yerindeliliğini tartışmaktadır. Söz konusu yerindelik sorgulamasının nedeni, örneğin iktidar *nedir* sorusu sorulduğunda iktidarın içkin ve kendiliğinden bir doğası olduğunun varsayıldığı, oysa ki *nasıl* sorusu ile bu içkinliğin ve kendiliğindenliğin sorgulanmasıdır. Buradaki *nasıl* sorusu, iktidar kendisini nasıl bir şekilde gösterir şeklinde değil, iktidar nasıl uygulamaya konulur veya bireyler diğerleri üzerinde iktidar uyguladıklarında ne olur şeklinde formüle edilmelidir (Foucault 1982, s. 785, 786). Yönetim ile ilgili olarak “ne olduğu” ve “olanın altında yatan esas nedenlerin ne olduğu” üzerinden giden tarihsel ve sosyolojik analizlerden farklı olarak da yönetimsellik analizi, devlet ve yönetimi sürekli örtüşen ve birbirinden ayrılmaz alanlar olarak ele almaz (O'Malley, Weir & Shearing, 1997, s. 502). Yönetimsellik analizinde devlet, yönetim sanatının yegane ve kurucu ögesi olmaktan çıkmaktadır; devlet dışında farklı zaman ve mekanlarda farklı otoritelerin de farklı ve çeşitli amaçlara yönelik yönetim eylemleri sorgulanmaktadır. Hatta, devlet ile yönetimsellik arasında tam bir örtüşme görülmediği; devletin çeşitli yönetimselliklerden sadece birisi olduğu kabul edildiğinde, devletin nasıl, neden ve ne zaman yönetim sanatının merkezine oturtulduğu da önemli bir soru olarak ortaya çıkmaktadır (Rose, O'Malley & Valverde, 2006, s. 84, 85, 87). Özetle, yapılmak istenilen yönetimlerin tarihini değil, yönetim rasyonalitelerinin soy kütüğünü araştırmaktır. Ancak bu yapıldığında genelgeçer ve doğal görülen yönetim rasyonalitelerinin, kategorilerin ve tekniklerin koşulluluğu ve değişkenliği görülebilecektir. Örneğin, Dean (1991) fakirlik her dönem ve her toplumda olmasına karşın, 19. yüzyıla birlikte yoksulluk söyleminin geliştiğini; daha önce yoksulluk sadece bazı bireyleri tanımlamak ve sınıflandırmak için kullanılırken yoksulların liberal yönetimle birlikte tespit edilmesi, sayılması ve çalıştırılması gerekli sujeler haline geldiğini – daha doğrusu “getirildiğini” – gösterecektir. Benzer şekilde Walters (1994) işsizliğin, Rose (1993) sosyal devletin sorgulanmadan kabul edilen, oysa ki belli bir yönetimsellik rasyonalitesi ile birlikte ortaya çıkan koşullu ve tarihsel kategoriler olduğunu tartışacaklardır.

Tarihteki olaylara ve iktidar ilişkilerine farklı koşullarda ve farklı zaman-mekan boyutlarında başvuru stratejiler ve taktikler şeklinde bakılması, entelektüel ve toplumsal düzlemdeki değişimlerin birbirleri ile olan bağları kadar farklılıklarını da düşünmeyi gerekli kılar. Siyasal düşünceler tarihinin toplumsal boyuttan bağımsız şekilde ele alınması toplum ve siyasal düşünce arasındaki bağlantı noktalarının göz ardı edilmesi demektir. Diğer taraftan, birinin diğerine indirgenmesi de yanıltıcı olacaktır ki Foucault'nun yapmaya çalıştığı entelektüel ve teorik atılımların taktiksel rolünü anlamaya çalışmakla birlikte söylemleri söylem-dışı bir temele indirgemekten kaçınmaktır (Saar, 2011, s. 38). Tüm bu çabanın, daha doğrusu yönetimsellik tekniklerini ve teknolojilerini anlama çabasının altında yatan temel motivasyon kaynağı bireylerin birbirinden çok farklı alanlardaki hayatlarına meşru olduğu varsayılan otoritelerin nasıl müdahale ettiğinin anlaşılmasıdır (Miller & Rose, 2008, s. 1).

2.1. Yönetim (*Government*), Yönetişim (*Governance*), Yönetimsellik (*Governmentality*)

Yönetişim (*governance*) kavramı sosyal bilimlerde ve örgüt kuramlarında 1980 sonrası dönemde yaygınlaşmış, kısa sürede kapsayıcı moda bir kavram haline gelmiştir (Jessop, 1998, s. 29; Lemke, 2012, s. 34; Smouts, 1998). Yönetişim kavramı, sorunların yerel, örgütsel, ulusal veya uluslararası düzeyde ele alınması, düzenlenmesi ve kontrol edilmesi için başvurulan her türlü program, süreç, prosedür veya stratejinin ifadesi olabileceği gibi karşılıklı bağımlı faaliyetlerin koordinasyonu olarak da tanımlanmaktadır (Lemke, 2012, s. 34). Rosenau'nun resmîyetle dolayısıyla devletle ilişkilendirdiği yönetim (*government*) de, belli bir resmîyete sahip olmayan yönetişim de, amaca yönelik hareket eder ve her iki sistematığın de kuralları vardır. Bu demektir ki, yönetim ile yönetişim arasında amaç açısından fark yoktur; her ikisi de doğaları gereği amaca yönelik eylemleri kapsar. Yönetim ile yönetişim arasındaki en temel fark, amaca yönelik eylemlerin yönetim söz konusu olduğunda kolluk kuvvetleri gibi yaptırım mekanizmaları tarafından desteklenmesi; buna karşın yönetişimde yasal veya resmî şekilde belirlenmek durumunda olmayan ortak amaç ve değerlerce desteklenmesidir. Yönetişim devlet kurumlarının yanısıra resmî olmayan, devlet ve hükümet dışı mekanizmaları da kapsadığı için yönetimin ötesine geçer ve ondan çok daha geniştir. Resmî kurum ve süreçleri kapsamakla birlikte, yaptırım mekanizmalarından bağımsız şekilde öznelarası nitelikte değer ve amaçlar söz konusu olduğu için, yönetişim ancak aktörlerin çoğunluğunun desteği ile yürütülebilir (Rosenau, 1992, s. 4-8).

Küresel yönetişim kavramı Rosenau (1995) tarafından formal ve informal kurumları, devletin kontrol altındaki alanlarda veya bu alanların ötesinde başka aktörleri etkilemeye yönelik her türlü eylemi kapsar şekilde o denli geniş tanımlanmıştır ki, Finkelstein (1995, s. 368) Rosenau'nun izinden gidilirse kavramın neredeyse her şey demek olduğu eleştirisini getirmiştir. Hewson ve Sinclair'e göre (1999) küresel yönetişimin sadece uluslararası sistemdeki değişim ile değil, uluslararası rejimlerin ve uluslararası örgütlerin içinde buldukları çevredeki değişim ile, hatta söz konusu değişimin politik ekonomi boyutunun da ele alınmasıyla ne ifade ettiği anlaşılabilir.

Uluslararası ilişkilerde yönetişim kavramı rejim veya küresel düzen ile ilintili olarak kullanıldığı gibi, uluslararası finans kuruluşlarının borç verdikleri ülkeler üzerinde kurdukları idari ve denetleme mekanizmalarını meşrulaştırmak amacıyla da başvurulan ve bu durumda "iyi yönetim/ yönetişim" (*good governance*) şeklinde kullanılan bir kavram halini almıştır (Smouts, 1998, s. 81). Neoliberal politikaların uygulanması uluslararası örgütlerin yanısıra – belki de ondan önce – yerel yönetimler çerçevesinde gündeme geldiği için, merkezi devletin sadece küresel alanda değil ulusal düzlemde de yerini farklı düzlemlerde yönetişim mekanizmalarına bıraktığı söylenebilir. Yerel yönetimler, özellikle 1970lerden sonra, sağlanan hizmetler ve yapılan harcamalar göz önüne alındığında sosyal devlet niteliğinden uzaklaşmış, kamu hizmetleri metalaştırılarak serbest piyasaya dahil edilmiştir (Bkz. Andrew & Goldsmith, 1998, s. 106).¹ Dolayısıyla yönetişim, toplumsal ile siyasal düzlemler arasındaki keskin sınırların ötesine geçecek, devlet, piyasa ve sivil

1 Merkezi devlet yönetiminin aslında yerini yönetişim mekanizmalarına bırakmadığı, yerel yönetişimden tekrar devlet yönetimine doğru bir eğilim olduğu üzerine bir tartışma için, Bkz. Goetz (2008).

toplum arasındaki etkileşimi açıklamak için kavramsal bir araç olarak da kullanılabilir (Kooiman, 2003, s. 8).

Tüm bu tanımlamalara ve farklı kullanımlara karşın muğlak bir kavram olarak kalan yönetim kavramının, tam da bu özelliği dolayısıyla, yani muğlaklığı nedeniyle uluslararası ilişkileri açıklamada oldukça uygun bir kavram olduğu söylenebilir. Belirgin, merkezi ve hiyerarşik bir yönetim merkezinin olmadığı uluslararası düzende, özellikle de Soğuk Savaş sonrası içine düşülen muğlak yapıda yönetim kavramı adeta dönemin ruhunu (*Zeitgeist*) yansıtmış ve tüm karmaşıklıklarıyla sistemi açıklamada Uluslararası İlişkiler yazarlarının ortak çıkış noktası olmuştur (Weiss & Wilkinson, 2018, s. 9). Karmaşanın, devlet dışı aktörlerin ve devletlerin çözüm üretmediği sorunların giderek arttığı sistemde devletler yine de egemenliklerinden kaynaklanan yetkilerini kullanmaya devam etmektedirler. Bununla birlikte bazı yönetim fonksiyonlarının yerine getirilmesi, kaynağını devletten almayan eylemlere bağlıdır (Rosenau, 1992, s. 3). Özetle, yönetim devletin merkezde olmadığı bir yönetim sistematiğidir (Bkz. Cutler vd., 1999; Hall & Bierstecker, 2002; Peters & Pierre, 1998; Rosenau, 1992) ve hiyerarşik olmayan bir koordinasyona dayanır (Börzel & Risse, 2010, s. 115). Ancak dikkat edilmelidir ki devlet uluslararası alandaki tanınırlığını veya egemenliğini yitirdiği için değil, ulusal düzlemde ihtiyaçlara cevap veremediği için devlet-dışı aktörler resme dahil olmaktadır (Risse, 2011).

Liberal devlet yönetimi anlayışı ile yakından bir bağı olan yönetim, kolektif sorun çözümüne, işbirliğine ve çıkarların uyumuna bağlıdır. Bu anlayışta çıkarların çatışması toplumsal düzene bir tehdit olarak değil, aksine gelişim için bir önkoşul olarak görülür (Lemke, 2012, s. 37, 38). Yönetimden farklı olarak yönetimde zaman zaman çoğunluğun muhalefetine rağmen karar alınması ve uygulanması mümkündür. Çoğunluk desteğini alamayan yönetimler etkinliklerini kaybetmeler de doğrudan varlıklarını kaybetmezler. Çoğunluk desteğinden yoksun olan yönetimde ise söz konusu olan anarşi veya kaostur. Sonuçta, yönetişimin olmazsa olmazı devlet veya benzeri bir yönetim mekanizması değil etkinliktir; yönetim rutinleşmiş düzenlemelerden ibaret olan düzen ve amaçların toplamıdır. Düzen yönetim ve yönetişim için öylesine merkezi öneme sahiptir ki, düzen olmadan yönetişimden, yönetişim olmadan da düzenden bahsetmek mümkün değildir (Rosenau, 1992, s. 4-8). Bununla birlikte, küresel yönetişimin ne derece küresel olduğu ve gerçek anlamda bir düzenden bahsedilip bahsedilemeyeceği tartışılmaktadır. Kaostan bahsedilmesi mümkün olmasa da sistemin kurallarının sürekli olarak yeniden inşasına ihtiyaç olduğu için mükemmel ve tam bir düzenin olmadığı; uluslararası düzenlemelerin de halen az sayıda devlet ve serbest ticaret ve Batılı anlamda insan hakları etrafında şekillenen ortak bir iletişim dili kullanan özel ve elitist şirketler tarafından belirlendiği; dolayısıyla yönetişim olmasına rağmen bu yönetişimin aslında küresel olmadığı öne sürülmektedir (Smout, 1998, s. 87).

Devlet kurumlarının altında ve siyasal otorite ve kurumların ötesinde düzenleme yapma ve karar almayı mümkün kılan yönetişim, devleti yönetim pratiklerinin bir parçası olarak gören yönetimsellikten ayrılır. Yönetişim devlet ve toplumu birbirinden ayrı ama karşılıklı olarak etkileşim halinde görür. Yönetimsellikte ise devlet yönetim pratiklerinin kurucu ögesi veya antitezi değildir; bu pratiklerin hem bir aracı hem de sonucu niteliğindedir. Bu açıdan

bakıldığında devlet ve sivil toplumun ikiliği veya ayrı alanlar olarak ortaya çıkması evrensel bir olgu değildir. Bu ikilik ve karşıt ilişki, yönetimle ilgili pratiklerin parçası ve koşuludur (Lemke, 2012, s. 38). Sadece devlet ve sivil toplumun ayrışması ve özgün bir ilişki içine girmesi değil, bugünkü anlamında devletin kendisi de Foucault için yönetimsellik tarihinde belli bir aşamaya denk düşer. Devleti merkeze alan ve onun koşulluluğunu, yönetimsellik yörüngesinde ne çıkan iktidar mekanizmalarından sadece birisi olduğunu gr(e)meyen bir analiz türünü Foucault iki temele dayandırır. Devlet, uzun bir süre için devasa gte, anormal ve benzeri görülmemiş bir canavar organizmaya benzetilmiştir. Devlet odaklı analizlerin aldığı ikinci şekilde ise bu devasa ve korkutucu organizma paradoksal biçimde üretim ilişkilerinin yeniden üretimi gibi sınırlı ve tanımlı bir fonksiyona sahip örgüt olarak betimlendirilmiştir. Her ne kadar temel fonksiyonu üretimle sınırlandırılrsa da, bu fonksiyon öylesine önemli ve ayrıcalıklıdır ki devlet bu sözde indirgemeci yaklaşımda dahi benzersiz bir yere konulmuştur. Oysa devlet tüm zamanlar boyunca bu tür bir kimliğe, kritik bir fonksiyona veya bütünlüğe sahip olmamıştır. Dolayısıyla devletin toplumu ele geçirmesinden değil, devletin ynetimselleşmesinden bahsetmek gerekir (Foucault, 2009, s. 109). Foucault'nun perspektifi ile bakıldığında devleti belli bir yönetimsellik rasyonalitesi ele geçirmiş ise, ynetimsellikte devlet ile farklı bir iktidar ağı kurulması da devlet üzerinde ve devletle ilintili olarak yeni bir rasyonaliteye geçişi temsil etmektedir.

2.2. Foucault ve Ynetimsellikler Tarihi

Yönetim ve yönetimsellik tartışmaları, öncelikle iktidarın nasıl tanımlanması gerektiği sorusunu gündeme getirir. Foucault'ya göre iktidar, öznelerin olası hareket alanlarının şekillendirilmesi ve yapılandırılması, diğer bir deyişle bir yönlendirme eylemidir. İktidarın bir yönlendirme eylemi olarak görülmesi rızaya dayalı düzenlemeleri veya şiddete başvurmayı yadsıamaz veya dışarıda bırakmaz. Ancak, rızaya dayalı düzenlemeler veya şiddet iktidarın kurucu ögesi değil, onun araçları olarak görülür. Her ne kadar iktidar denilen şey birilerinin diğerleri üzerinde etki doğuran uygulamaları olsa da, iktidar ilişkisini tanımlayan esas ge bu uygulamanın doğrudan ve anında olmamasıdır. İktidar eylemi veya uygulaması, güncel, gelecekte veya olası eylemler üzerinde etki doğuran eylemdir; yani eylem üzerine eylemdir. Dolayısıyla, iktidar ilişkisi için iki olmazsa olmazdan bahsetmek gerekir: zerinde iktidarın etki doğuracağı bir suje ve iktidar ilişkisi içine girildiğinde ortaya çıkan tepkimeler, sonuçlar ve yeni buluşlar. İktidar, olası eylemler üzerine bir dizi eylemi ifade ettiği gibi, bu eylemler tek tek veya kolektif halde bireylere yönelebilir. Söz konusu olası eylemler teşvik edilir, uyarılır, kışkırtılır, kolay veya zor hale sokulur, serbest bırakılır veya başlatılır, en u noktada imkansız kılınır veya yasaklanır. Sonuçta, iktidar eylem halindeki veya eylem kapasitesine sahip özneler üzerindeki eylemlere işaret eder (Foucault, 2000b, s. 340-342). Ancak farklı yönetimsellik rasyonalitelerinde farklı özneler ortaya çıkmakta ve farklı iktidar teknik ve stratejileri bu özneler üzerinde uygulanmaktadır. Yönetilenler yöneten(ler) tarafından bir sürünün yeleri, belli haklara sahip zgr bireyler, eğitilmesi ve yönlendirilmesi gerekli çocuklar, kullanılması gerekli bir kaynak olarak veya idaresi gerekli biyolojik bir nüfus şeklinde ele alınabilir (Burchell, 1991, s. 120). Foucault yönetilen şeylerin yönetimsellik rasyonalitelerine göre nasıl değiştiğini göstermek adına Guillaume de La Perriere ve Machiavelli'ye başvurur.

Machiavelli'de egemenlik toprak ve o toprak parçası üzerinde yaşayanlara yönelik olarak uygulanırken La Perriere'in kitabında topraktan bahsedilmemektedir (Foucault, 2000a, s. 208). Tüm bu farklı idare mekanizmaları ve yönetim teknikleri farklı yönetsellikleri ifade eder; yönetilen öznenin değişimi ile uygulanacak olan iktidar türü de değişir. Bu nedenle iktidar ve iktidar ilişkisi yönlendirme, yol gösterme, davranışları yönetme (*conduct of conducts*) şeklinde tanımlanmalıdır. Bu perspektiften bakıldığında iktidar, iki düşmanın karşılıklı meydan okuması veya çarpışmasının ötesinde bir yönetim sorunudur ve salt devleti veya politik herhangi bir yapılanmayı değil heterojen ve çoklu yönetim tekniklerinin felsefi, dini, tıbbi ve pedagojik metinleri kapsar şekilde çok daha genel bir alana yayılmasını ifade eder (Foucault, 2000b, s. 340-342).

Yönetimin özellikle politik yapıyla ilişkilendirilmesi yakın tarihe denk düşer; oysa ki kavram 16. yüzyılda kullanıldığı gibi bireylerin ve grupların yönetilmesi ile ilintili olan her türlü alanı kapsar şekilde anlaşılmalıdır. Katolik ve Protestan doktrininde insan ruhunun yönetimi, aile içinde çocukların yönetimi ve nihayetinde yönetici tarafından devletin yönetimi 16. yüzyıl Avrupası'nın tipik yönetim sorunlarıdır. 16. yüzyılın üzerinde durulması bir tesadüf değildir; çünkü Foucault iki ayrı yörüngenin "yönetim sorunsallığı" açısından 16. yüzyılda birbiriyle kesiştiğinin altını çizer. 16. yüzyıl, feodal birimlerin çözülmeye gittiği ve yerini daha geniş topraklar üzerinde kontrol sağlayan idari ve kolonyal yapılara bıraktığı bir aşamayı ifade eder. Bunun yanı sıra Reform ve karşı Reform hareketleri ile birlikte klasik dönem Kilise otoritesinin sarsılması sonucu dünya üzerinde nasıl bir yol izleneceği sorusu ortaya çıkmıştır. Sadece siyasi birimle olan ilişkisi değil, ruhani yörüngesi de sarsılmış olan bireyler için kim tarafından, ne ölçüde, hangi amaca yönelik olarak ve ne tür metodlarla yönetileceği soruları salt siyasi yönetim şekli ile sınırlandırılmayacak sorulardır (Foucault, 2000a, s. 202; 2009, s. 88, 89). Ancak unutulmamalıdır ki yönetsellik, iktidarın mikrodan makroya uzantısı şeklinde yüzeysel bir analizi işaret etmemelidir. Egemenlik kurmak üzere geliştirilen teknolojiler, örneğin disiplin mekanizmaları, bireylerin yönetiminin sadece bir boyutudur. Yönetsellik, egemenlik/hakimiyet kurma teknolojileri ile bireyin kendi üzerinde kurduğu mekanizmaların karşılıklı etkileşim halinde olduğu bir iletişim noktası (Burchell, 1993, s. 268); kişilerarası ve kurumsal ilişkileri şekillendiren mikro ve makro boyuttaki iktidar pratiklerinin içiçe geçtiği, birbirine bağlandığı bir köprüdür (Gordon, 1991). Öyle ki, bireylerin diğer bireylere yönelik hakimiyet kurma teknolojileri bireyin kendisi üzerinde uyguladığı iktidar mekanizmalarına, aynı şekilde bireyin kendisi üzerinde uyguladığı mekanizmalar da diğer bireylere yönelik zorlama ve şiddet teknolojilerine bağlanmaktadır (Foucault, 1993, s. 203; 1997, s. 299).

16. ve 17. yüzyıllarda pastoral gücün Kilise kurumu ötesinde yayılması modern devletin gelişimi açısından kritik öneme sahiptir. Hem birey hem de topluma dair rasyonel bilginin üretiminde ve seküler niteliklere sahip olan pastoral yönetim ilerleyen zamanlarda bağımsız ve rasyonel bir politik mantığın gelişimini destekleyecektir (Lemke, 2012, s. 14). 16. yüzyılda patlak veren ve 18. yüzyıla kadar devam eden bu süreç sonucunda ortaya çıkan modern devlet kontrol etmeyi, katı kural ve yönetmeliklerle zapturapt altına almayı değil, kolaylaştırmayı, *laisser faire* doktrinini, özetle idare etmeyi (*c.f. manage*) temel yönetim felsefesi olarak benimser. Bu yeni yönetim

anlayışından devletin hiçbir şekilde müdahalesinin olmayacağı sonucu çıkmaz; devlet, güvenlik için müdahalede bulunacaktır. Güvenlikten kastedilen de temelde topluma özgü olan süreçlerin ve ekonominin güvenliğidir. Modern yönetimsellikte bireylerin iktidarın keyfi uygulamalarına, zorlamalarına karşı korunması şeklinde temel hak ve özgürlüklerinin yanısıra, yönetimin bizzat özgürlük üzerine kurgulandığı söylenmelidir. Hak ve özgürlüklere saygı duyulmaması salt hukuk ihlali değildir; bu aynı zamanda iyi yönetim hakkında bilgi sahibi olmamayı ifade etmektedir (Foucault, 2009, s. 353). Görüleceği üzere 16. ve 18. yüzyıllar arasında ekonomi kavramı devlet yönetiminin dışında, kendine özgü gereklilikleri ve yasaları olan ayrı bir alan olarak benimsenmeye başlamıştır. Bu dönüşümden önce ekonomi ile yönetim, hukuk ile egemenlik kavramları için olduğu gibi adeta özdeş görülmektedir. Hatta, François Quesnay'e göre iyi yönetim ekonomik yönetimdir. Liberalizmle birlikte hukuk artık devletin amaçlarına ulaşması için temel araç olmaktan çıkmıştır, onun yerini istatistiği başlıca teknik olarak benimseyen ekonomi almıştır (Foucault, 2000a, s. 207, 211, 215).

Ekonominin bu doğrultuda yeniden tanımlanması ve benimsenmesi liberalizmin gelişimi ile doğrudan bağlantılıdır. Liberalizm yeni bir yönetimsellik anlayışını yansıtır; politik olanın sınırları içinde geçerli kılınmaya çalışılan disiplin ve egemenlik ile bağdaştırılamaz. Liberal yönetimin amacı ne ölüm sonrası yaşam ve ruhların kurtuluşunu ve de devletin daha fazla güçlü ve zengin olmasını amaçlar. Devleti değil toplumu çıkış noktası olarak alan liberalizmin sorduğu temel soru devletin neden gerekli olduğu ve toplum adına ne yaparsa meşruiyetini muhafaza edeceği üzerinedir (Foucault, 2008, s. 319). Neoliberalizm bir adım daha ileriye giderek yönetimin yetkilerini kötüye kullanıp kullanmadığını aşırı veya gereksiz harcama yapıp yapmadığı üzerinden test etmeye girişir. Bu durumda ekonomi toplumsal süreçleri anlamak ve bu süreçlere dair bilgi birikimini arttırmak için değil, arz ve talep baz alınarak bir etkinlik analizi yapmak için başvurulan bir sistematiktir (Foucault, 2008, s. 246). Klasik liberalizmde iktidarın serbest piyasa ekonomisine saygı duyması ve müdahale etmemesi beklenirken, neoliberalizmde piyasanın iktidarı denetlemesi ve değerlendirmesi söz konusudur. Foucault bu durumu *laissez-faire*'in neo-liberalizm ile birlikte adeta karışmama yükümlülüğü şeklinde özetlenebilecek olan *do-not-laisser-faire* halini alması şeklinde betimler. Neoliberal düzende piyasa ve devlet yönetimi birbirinden ayrılmakla kalmamakta; iktidar sürekli olarak serbest piyasa ekonomisi önünde mahkemeye çıkarılmakta ve yargılanmaktadır (Foucault, 2008, s. 247).

Özgürlüklerin artması ama aynı zamanda ekonomi ve nüfusun idaresi üzerine devletin artan sayıda ve çeşitli teknikler kullanmaya başlaması paradoks değil midir? Tam olarak değildir; çünkü düzen içinde büyüme için pozitif anlamda güç kullanacak olan kurumlar, sistemler, teknikler yayılırken, aynı zamanda düzene karşıtlığın engellenmesi için negatif güç kullanacak olan polis kuvveti marjinal bir anlam kazanacaktır. Özetle, 17. yüzyılda zirve noktasına ulaşan *raison d'état* perspektifi dağılmış, yerini dört temel işleve ve faaliyet alanına sahip yeni bir yönetimselliğe bırakmıştır. Yeni yönetimsellik anlayışının yansıttığı dört temel işlev ekonomi, nüfus kontrolü, hukuk düzeni ile birlikte temel hak ve özgürlükler ve son olarak da klasik formunu ve işlevini büyük ölçüde koruyan diplomatik-askeri sisteme eklenmiş olan kolluk kuvvetidir (Foucault, 2009, s. 354). Bu dört temel alanın sonucusu olan kolluk kuvveti, erken dönem modernitedeki

raison d'état anlayışında devlet ile özdeş görülmüştür. Kendisinden önceki döneme özgü olan bilgelik, cömertlik, ilahi yasalara ve geleneklere saygı gibi değerlere dayalı olan yönetimsellik anlayışının yerini alan *raison d'état* devletin iktidarı gücünü arttıran her şeye öncelik verir; bu amaca yönelik olarak öznelerin davranışlarına müdahale edilir (Rose, O'Malley & Valverde, 2006, s. 83, 84). *Raison d'état* anlayışına göre devlet neyi nasıl yöneteceği, kimlerin üzerinde ne tür iktidar teknikleri uyguladığı takdirde kendi çıkarlarına ulaşacağı bilgisine sahiptir. Erken dönem liberallerin ilk eleştiri noktalarından birisi devletin bu tür bir bilgiye sahip olup olamayacağı, daha doğru bir deyişle piyasa mekanizmalarının realitede nasıl işlediklerini anlayıp anlayamayacağı üzerinedir. Devletin bu tür bir kapasiteye sahip olması mümkün olmadığı için piyasa serbest bırakılmalıdır ki serbest piyasa daha az müdahale ile birlikte devletin zenginliğini ve refahını da arttıracaktır (Burchell, 1993, s. 269-271). Böylelikle devlet ve toplumun çıkarlarının örtüştüğü düşüncesi bir kenara bırakılmış ve yeni bir devlet rasyonalitesine geçiş yapılmıştır. Liberalizmle birlikte gelişen bu rasyonalitede bireylerin davranışlarının devlet çıkarları yerine toplum çıkarlarına uyumlu şekilde yönlendirilmesi amaçlanır. Temel sorun nasıl yönetileceği kadar, fazla/aşırı yönetilmenin önüne nasıl geçileceğidir (Rose, O'Malley & Valverde, 2006, s. 84). Neoliberalizm ise halihazırda yarı-doğal bir piyasanın olmadığını, bu tür serbest bir piyasanın ancak belli siyasal, yasal ve kurumsal koşullar altında bir devlet tarafından kurulabileceğini iddia eder (Burchell, 1993, s. 269-271). Yani piyasanın ve rasyonel oldukları varsayılan bireylerin özgürlükleri aslında suni olarak kurgulanmıştır (Lemke, 2012, s. 16).

Foucault özellikle liberal yönetimselliğin toplumsal ve bilimsel mühendislik pratikleri, uzmanlık yönetimleri, kişinin kendi üzerinde uyguladığı günlük teknolojiler ile yaşamı nasıl ele aldığına dikkat çeker. 18. yüzyıldan itibaren yaşam, liberal yönetimsellik rasyonalitesinin bir sorun çözme alanı haline almıştır. Yaşamın molekülerleştirilmesi ile birlikte insan çeşitliliği ve hastalık gibi muğlak ve karmaşık olgular piyasa analizleri çerçevesinde yönlendirilen ve idare edilen biyolojik varlıklara ve masraf kalemlerine dönüştürülmektedir. Bu çerçevede depresyon, anksiyete, madde kullanımı gibi durumlar devlet ve endüstri tarafından altilmesi gerekli toplumsal ve ekonomik riskler olarak kategorize edilmektedir. Psikoanaliz ve toplumsal bunalım gibi göreliler olarak daha eski kabul edilen liberal bilgi sistemleri kamuoyunda, sigorta kurumları ve devlet nezdinde itibar kaybetmekte; bu tür bilgi sistemlerini kullananlar marjinalleştirilmektedirler. Bu marjinalleştirmenin karşısında bilimsel ve etkin kabul edilen moleküler psikiyatri farmakolojik çözümler sunarak hasta, dolayısıyla da riskli bireyler sorununu yönetmektedir (Nadesan, 2008, s. 2).

Yönetimsellik gündelik hayattaki otorite, kurum ve teknolojilerin piyasa ve resmi devlet aygıtları ile aynı çizgide ilerlediğini gösterdiği gibi, aynı zamanda bu farklı alanlardaki düzensizlikleri, uyumsuzlukları ve çelişkileri de göstermektedir. Söz konusu uyumsuzluk ve ayrıklık belli tarihsel dönemlerde ve koşullarda bu alanların birbirinden ayrı biçimde kurgulanması ve meydana gelmesi ile açıklanabilir. Örneğin piyasa/ekonomi, devlet ve toplum uzun bir süre için ayrı ve birbirinden bağımsız alanlar olarak değerlendirilmiştir. Farklı dönem ve koşullarda farklı yönetimsellik rasyonaliteleri söz konusu olduğu gibi, belli bir yönetimsellik rasyonalitesi belli bir zaman-mekan boyutunda kendisinden farklı yönetimselliklere de alan açabilir. Örneğin,

neoliberal yönetimsellik, bireyin kendisi üzerinde bioiktidar mekanizmaları uygulaması başta olmak üzere uzaktan ve esnek iletişim ağları ile yönetimini sürdürmekle birlikte, eski tip kontrol ve iktidar mekanizmalarını tamamen dışlamamaktadır. Uzaktan ve esnek bioiktidara, toplumun iktidar figürleri olan doktorlar, öğretmenler veya terapistler; devletin iktidar figürleri olan bürokratlar ve seçilmiş politikacılar; piyasa için ise CEO'lar veya yatırım fonları eşlik etmektedir. Gelişmiş ve kendi kendini yönetme kapasitesine sahip olarak değerlendirilen topluluklardan farklı olarak daha az gelişmiş topluluklar üzerinde de daha ağırlıklı şekilde gözetim ve disiplin mekanizmaları yürürlüğe girmektedir (Nadesan, 2008, s. 5). Eşzamanlı veya simbiyotik olarak nitelendirilebilecek olan farklı yönetimsellik rasyonalitelerinin bir arada olma durumunu Foucault bir üçgene benzetir. Söz konusu olan egemenliğin yerini disiplinin, disiplinin yerini neoliberal yönetimselliğin alması şekline özetlenebilecek olan kronolojik bir sıralamadan çok, egemenlik-disiplin-yönetimsellik şeklinde bir üçgendir (Foucault, 2000a, s. 219). Dolayısıyla modern devlet sadece siyasi otoritenin merkezileşmesini değil bireyselleşmeyi kapsayan radikal ve geniş bir değişimin sonucudur ve bu açıdan özneleştirilen tarihi ile birlikte düşünülmelidir (Foucault, 2000b, s. 332).

3. Yönetimsellik, Uluslararası İlişkiler ve Eleştirel Güvenlik Çalışmaları

Uluslararası İlişkiler disiplininde yönetimselliğin, özellikle de Foucault'nun yönetimsellik perspektifinin kullanılmasının ne sağlayacağı sorusuna verilebilecek tek bir yanıt yoktur. Hatta sorunun kendisi Foucault ve Foucault'dan esinlenenler tarafından haklı gerekçelerle tuhaf karşılanacaktır. Bunun öncelikli nedeni Foucault'nun, Uluslararası İlişkiler disiplini olarak betimlenen alan için kullanılan "disiplin" kavramını diğer tüm sözde bilimsel disiplinler gibi yabancılaştırıcı, kısıtlayıcı ve hatta baskılayıcı bir kavram olarak görecektir olmasıdır. Foucault siyaset bilimine de zaten politikanın nasıl çalışılacağı üzerine bilgi birikimini işaret eden ayrı bir alan olarak değil, devletin ve *raison d'état*'nın yararına işlerlik gösteren yönetim biliminin devamı ve uzantısı olarak bakmaktadır (Bigo, 2017, s. 33). Bu nedenle Onuf'un (2017, s. 17) altını çizdiği gibi, Foucault'nun kavramlarını çalışmalarında kullanmaya girişen bazı yazarların aynı zamanda Uluslararası İlişkiler'i ayrı bir disiplin olarak tanımlamak ve tanıtmakta gösterdikleri özen ve çaba şaşırtıcı ve hatta çelişkilidir. Belli bir disiplin çerçevesinde yazmak bir yana, Foucault (1982, s. 777), açıkça ve doğrudan düşüncelerinin bir teori veya metodolojiyi temsil etmediğini vurgulamıştır.

Yönetimsellik devletin öncesinde ve ötesinde farklı yönetim rasyonaliteleri, teknikleri ve teknolojilerini keşfetmeyi, anlamayı ve sorgulamayı mümkün kıldığı noktada devleti temel aktör olarak ele alan anaakım Uluslararası İlişkiler teorilerinin ötesine geçmektedir. Sadece politik alanda değil toplumsal alanda da meşru kabul edilen otorite kurumlarının nasıl ve ne ölçüde bireylerin yaşamlarına müdahale ettiği düşünüldüğünde, bu otoriteler üzerine yönetimsellik perspektifinden yapılacak bir sorgulamanın eleştirel kuramların bireyi özgürleştirme amacı ile olan paralellliği görülebilir. Yönetimsellik, belli yönetim teknolojileri ve pratiklerinin otonom (özerk) ve kendi kendini kontrol eden aktörleri öne çıkarırken bu nitelikte olmayanları nasıl

marjinalleştirdiğini, yok saydığını, tehlikeli addederek disipline etmeye çalıştığını göstererek toplumun baskıladığı ve ötekileştirdiklerine özgürleşmeleri için bir saha yaratmaya çalışmaktadır (Nadesan, 2008, s. 1). Ancak bu sahayı, anaakım pozitivist kuramların yaptığı gibi belli çözüm reçeteleri vererek değil, aksine her türlü reçetenin kısıtlayıcılığı vurgusunu yaparak açmaya çalışmaktadır.

Eleştirel teoriler de postyapısalcı perspektifler de uluslararası ilişkilerde genelgeçer doğruları yansıttığı varsayılan doğruları sorgulamak üzere yola çıkarlar. Bu ortak zemine karşın, gerçeği ve doğruyu ifade ettiği düşünülen söylemlerin analizi postyapısalcı analizde farklı bir boyuta taşınır. Postyapısalcı için söylem, iddia edilen gerçekliğin ardında, daha derin bir yerlerde yatan “gerçekliği” maskeleyen için başvurulan ideolojik bir araç olarak ele alınmaz. Söylemi bir ideoloji aracı olarak görmediği için postyapısalcı analizde özgürleştirme hedefine yönelik bir eleştiri değil, söylemin ortaya çıktığı çevre ile bağlantılı olarak olası kıldığı üretkenlik boyutu ile birlikte sınırlandırdığı alternatif anlam(landırma)ların sorgulanması söz konusudur. Bireylerin hayatlarına müdahalenin hangi tür bilgi formlarına, epistemolojik temellere dayandırıldığı, örneğin ekonomi, sosyoloji veya psikoloji gibi farklı disiplinlerin bilgi üretimlerinden mi faydalanıldığı yoksa genelgeçer bilgi varsayımlarına mı başvurulduğu sorularıyla yönetimsellik analizi postyapısalcı bir perspektif kazanmaktadır. Iver Neumann ve Ole Jacob Sending (2007) “uluslararası” söyleminin değişimine ve yönetimsellik ile daha iyi anlaşılabilmesine dikkat çekmek; Jens Bartelson (1995), Cynthia Weber (1995), R. B. J. Walker (1993) da anarşi, egemenlik, devlet veya ulusal çıkar gibi kavramların inşa edilmiş söylemler olduğunu göstermek için Foucault’dan yardım almaktadırlar. Ashley anarşinin gerçekte var olup olmadığı veya empirik düzeydeki tutarlılığının boyutu yerine, “anarşi sorunsalı” şeklinde betimlenebilecek olan hâkim söylemin nasıl ortaya çıktığını, küreselleşen sistem ile olan içkin ilişkisini, nasıl tekrarlayan şekilde anlamlandırıldığını ve yeniden inşa edildiğini anlamak üzere yola çıkmaktadır (Ashley, 1998, s. 228, 229). Anarşi, egemenlik, ulusal çıkar gibi söylemlerin yanısıra, Uluslararası İlişkiler’in ayrı bir çalışma alanı olarak ortaya çıkışından itibaren temel bir sorunsal olarak kabul edilen savaşın ele alınışı da Foucault’nun izinden giden postyapısalcı ve eleştirel yazarlarca farklı bir boyut kazanmıştır. Foucault, Clausewitz’in savaşı politikanın devamı olarak betimlediği deyişini tersine çevirerek politikanın savaşın devamı olduğunu, yani politikanın da bir çeşit savaş olduğunu öne sürdüğünde bu alanın doğal olarak dikkatini çekecektir (Bkz. Foucault, 2003, s. 15-19). Her ne kadar Neal (2004) Foucault’nun yapmak istediğinin aslında Clausewitz’in savaşı politikanın bir alt kategorisi olarak gördüğü hükmünü tersine çevirmek değil, savaş ve barışın birbirine karşıt iki ayrı durum olarak betimlenmesinden önce alternatif söylemlerin birbiri ile yarıştığı döneme, dolayısıyla savaş ve politika ilişkisi üzerine söylemlerin soybilimsel analizine bakmak olduğunu söylese de, açıktır ki Foucault için savaş ve politikanın tek yönlü olmayan, girift ve çok katmanlı bir ilişkisi vardır (Bkz. Foucault, 1980; Dillon & Neal, 2008; Reid, 2008). Savaş ve politika arasındaki ilişkinin çok boyutluluğu ve girift doğası gibi, iktidarın egemen bir merkezden değil opak ve çoklu merkezlerden kaynaklandığı barış operasyonları (Bkz. Merlingen & Ostrauskaite, 2005), iklim, küresel ısınma (Bkz. Lövbrand & Strippel, 2013; Methman, 2013), uluslararası örgütler ve BM reformları (Bkz. Jaeger, 2010; Merlingen, 2003; Sending & Neumann, 2006), dış yardımlar,

devlet, sivil toplum ilişkileri (Bkz. Ferguson & Gupta, 2002; Gabay & Death, 2012; Gould, 2005), güvenlik sektörü reformları (Bkz. Leander & Munster, 2007), göç (Bkz. Bigo, 2002; Lippert, 1999; Walters, 2015) gibi farklı konu ve alanlarda incelenmiştir.

Arturo Escobar (1984; 2011), Marc DuBois (1991), Morgan Brigg (2002) gibi yazarların çalışmaları gelişmişlik ve kalkınma söylemlerinin, bu söylemlere eşlik eden dış yardım programlarının nasıl Batı dışındaki dünyayı gelişmemiş olarak inşa ettiğini, sürekli gözlem altında tutulması gerekli yardıma muhtaç “öteki” olarak kurguladığını göstermekle kalmamış, Foucault ve postkolonyal teorik perspektif arasında köprü kuran öncü çalışmalar olmuşlardır. Buna karşın, pek çok postkolonyal yazar da Foucault’nun Avrupa merkezli bir tarih yazımı yapmasını eleştirmişlerdir. Foucault 17. ve 18. yüzyıllar ile birlikte toprak ve onun üzerindeki yönetme odaklı egemen iktidardan insan bedenini yönetmeye odaklanan farklı bir iktidara geçişin tarihini yazarken, aynı Avrupa’nın sömürge çağında farklı coğrafyalarda yine toprak üzerine giden bir iktidar türünü yansıttığını göz ardı etmiştir (Spivak, 1999, s. 279). Avrupa’nın ayrı bir coğrafya ve kimlik temelinde inşasında kendisinden farklı ve dışsal olarak gördüğü odakların öncelikle evrensellik iddiasında olan kilise ve imparatorluk – özellikle de Alman İmparatorluğu – olduğunu gören ve yazan Foucault (Bkz. Foucault, 2009, s. 285-306), bu inşada Avrupa’nın sömürgelerinin oynadığı rolü ne denli değerlendirebilmiştir? Foucault’ya göre iktidar ilişkileri ekonomik ilişkiler, cinsellikle ilgili ilişkiler veya bilgi üretimi üzerine ilişkiler gibi farklı alanlardaki ilişkilerden dışlanamaz; tüm bu ilişkiler birbiri ile içiçe geçmiştir. Aynı Foucault metropolis ve koloni arasındaki ekonomik ilişkilerin koloni, sömürülen ve sömüreni nesneleştiren spesifik iktidar stratejileri ve tekniklerinden bağımsız olduğunu mu düşünmüştür? (Bkz. Fernandez & Esteves, 2017, s. 139)

Benzer bir paradoks iktidara karşı direnişte de söz konusudur. Örneğin, Foucault 1979 İran devrimini modern Batı’nın empoze ettiği değerler sistemine, bu sistemin yarattığı dışlanmışlığa ve ötekileştirmeye tepki duyan tüm İran toplumunun karşı çıkışı olarak yorumladığı için heyecanla karşılaşmış, devrimi arkaik Şah rejimine ve despotizme bir başkaldırı olarak görmüştür (Foucault, 1978, Afary & Anderson, 2005). İslam, özellikle de Şii İslam, Foucault’ya göre Hristiyanlık’tan farklıdır; çünkü İslam politik bilinç ve farkındalığı destekleyen bir sistemdir (Foucault, 1978, Afary & Anderson, 2005, s. 186). Her ne kadar Foucault, devrimi takip eden yıllarda İrandan gelen muhaliflerin tutuklanması, işkenceye maruz bırakılması ve öldürülmesi haberleri ile tutumunu değiştirmiş ve “evrensel” haklardan bahsetmeye başlamışsa da (Bkz. Foucault, 2000c; 2000d), moderniteye ve liberal yönetimselliklere direniş hareketlerini, bu hareketlerin bünyesinde barındırması muhtemel baskıcı iktidar mekanizmalarını göz ardı etme pahasına kucaklayışı ile bizzat kendi eleştirdiği Doğu’yu homojen bir bütün olarak gören oryantalist perspektifin farklı bir örneğini sunmuştur.²

Her ne kadar postyapısalcı ve postmodernist teorisyenlerin uluslararası sisteme bakmak yerine mikro-politik düzlemdeki analizlere yöneldiği veya yönelinmesini savundukları yönünde yaygın bir kanı ortaya çıkmış ise de, devletin birey ve grupları kontrol etmede ne derece geri plana geçtiği kritik bir sorudur. İktidarın halen önemli derecede makro düzlemde hareket

2 Foucault’nun İran devrimi düşüncelerine yönelik eleştiriler için, Bkz. Almond (2004); Beukes (2009); Jabri (2007).

ettiği ve faaliyet gösterdiği, dolayısıyla devletin iktidar aracı olarak önemini yitirmediği savı ile mikro-düzlemde iktidar uygulamalarının peşine düşen Foucault takipçilerini eleştiren yine Foucault'dan esinlenen postyapısalcılardır (Bkz. Dean, 2007, s. 1). Örneğin, postyapısalcı ve özellikle post-Foucauldian yazarların devletin bir kontrol mekanizması olarak geri çekildiği yönündeki tartışmalarını Dean ve Villadsen (2016) yine Foucault'nun yörüngesinde kalarak ve onun perspektifiyle yanıtlamaktadırlar. Buna göre Foucault'nun devletin belli bir zaman-mekan boyutuna denk düşen bir yönetim tarzı olduğu yönündeki yönetsellik tartışmalarının kendisi bizzat 1970'lerin koşullarını yansıtmaktadır. Foucault'nun, devlet üzerine analizleri hukuki ve politik söylemlerin dışına kaydırma çabası, belki de Fransız Komünist Partisi ve Sovyetler Birliği'nin devlet sosyalizmi iddialarına bir tepkidir (Dean & Villadsen, 2016, s. 166). Foucauldian kavramları ve perspektifi takip ederek uluslararası ilişkilere postyapısalcı analizler kazandırmaya girişen yazarlara yine Foucauldian bir yanıt niteliğinde olan bu eleştiriye benzer şekilde, Selby de (2007) Uluslararası İlişkiler'de Foucault'nun kullanılmasını bazı açılardan sorunlu görmüştür. Uluslararası İlişkiler'de Foucault temelde üç şekilde kullanılmıştır: realist teorinin yapısal çözümlenmesini yapmak üzere; uluslararası politik söylemlerin ve pratiklerin analizini yapmak üzere; küresel liberal düzenin farklı perspektiften bir analizini yapmak üzere. Örneğin, Hardt ve Negri (2000), Dillon ve Reid (2001) gibi postyapısalcı yazarlar ne ABD'nin ne de başka bir devletin günümüz küresel sisteminde emperyalist bir merkez olamayacağını, sistemin bioiktidarın yaygın ve hâkim iktidar türü olduğu bir yönetsellik modeline doğru evrildiğini söylerken, esasında liberal argümanlara yaklaşmaktadırlar. Hem Dillon ve Reid (2001) hem Jabri (2007) uluslararası toplum adına girilen ve meşrulaştırılan sözde "liberal" savaşların odağında insan toplulukları olması dolayısıyla bioiktidar ile olan ilişkisine dikkat çekmişlerdir. Selby'ye (2007) göre Foucault empirik analizleriyle yönetsellik modellerinin değişimlerini gösterirken uluslararası ilişkiler alanındaki egemenlik, ulusal çıkar gibi söylemlerin koşulluluğunu metinler üzerinden göstermeye çalışan postyapısalcı eleştiriler materyal olan ile söylem arasındaki bağdan uzaklaşmaktadırlar. Devletin sınırları ötesine geçildiğinde de bioiktidarın hakim iktidar türü olduğunu tartışmak, Foucault'nun ulusal düzlemde liberal yönetselliklerin iktidar araçlarını eksik, hatta zaman zaman hatalı, şekilde uluslararası boyuta taşımak anlamına gelmektedir. Foucault'yu materyalist boyutla ilişkilendiren ve liberal yönetselliklerin ekonomi politik boyutunu ortaya çıkarmayı amaçlayan bir analiz Selby'ye (2007) göre daha doğru bir Foucault okuması olacaktır. Foucault'nun liberal yönetsellik teknikleri ve stratejileri gelişmiş kapitalist toplumlar için geçerli olacağı ve küresel boyutta sadece bu tür kapitalist liberal toplumlar olmadığı için yönetsellik rasyonaliteleri ile uluslararası anlamaya çalışmak, daha doğrusu tüm uluslararası ilişkilere liberal yönetsellik rasyonalitesi perspektifi ile bakmak dikkatli olunması gereken bir sorundur (Joseph 2010; 2012; 2013). İleri kapitalist yönetim teknikleri ile harmanlanmış geleneksel üretim ve toplumsal ilişkilerin devam ettiği Türkiye gibi girift bir örnekte ise yönetsellik çalışmaları sadece üzerinde çalışılan alandaki iktidar pratiğini ve meydana getirdiği özneleri değil, çalışmayı yürüten entelektüelin öznelliğini de göstermesi açısından özgün bir durum ortaya koymaktadır.

4. Sonuç

Uluslararası İlişkiler’de epistemolojik çeşitlilik için daha fazla alan açılması adına girilen postmodern, eleştirel ve postyapısalcı çabalar söz konusu olduğunda Foucault’nun önemli bir esin kaynağı olması şaşırtıcı değildir. Bilgiye hakim bir öznenin zaman ve mekandan soyut, evrensel bir bütün olarak ele alınmasına radikal şekilde karşı çıkan yazarlar ile birlikte Foucault, bu tür bir öznenin tarihselliğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bilgi ve özne arasındaki ilişki ele alınırken bu ilişkinin iktidar boyutunun göz ardı edilmesi mümkün değildir ve Foucault da iktidar ve yönetimsellik çalışmalarını özne ile olan ilişkisi üzerinden yürütmüştür. Foucault’nun farklı yönetimsellik rasyonalitelerini Uluslararası İlişkiler yazarlarının kullanması ile birlikte küresel alanda bioiktidar, biogüvenlik, küresel yönetimsellik perspektifleri yazımları karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar bioiktidar, güvenlik ve yönetimsellik birbirleri ile kaçınılmaz olarak iç içe geçmiş kavramlar olsalar da, bu kavramları kullanarak uluslararası ilişkileri anlamaya çalışan yazarlar arasında önemli farklar ve görüş ayrılıkları da vardır. Ancak bu görüş ayrılıkları Foucault’nun yönetimsellik perspektifi ile küresel boyutta sorunlara bakışı daha karmaşık hale getirmek yerine, iktidarın çeşitli alanlarda çoklu işlerliğini görebilmeyi mümkün kılmaktadır.

Farklı iktidar ilişkileri üzerine çeşitli ve geniş bir çalışma yelpazesi sunan bu çıkış noktalarına karşın Türkiye’de yönetimsellik perspektifi ile henüz zayıf denilebilecek bir akademik ilgiden bahsedilebilir. Türk akademik yazınında Foucault’dan esinlenilerek yürütülen çalışmalar, Foucault’nun da bizzat yaptığı gibi ulusal düzlemdeki kurumlar ve sorunlarla bağlantılı olarak neoliberalizm bağlamında eğitim (Şentürk ve Turan 2012), medya (Cansever 2023; Işık 2020), birey ve halk sağlığı (Atalay 2021; Sabuktay 2008), kamu maliyesi (Cantürk 2021; Gürkan 2020), kentsel imar (Bilbil 2019; Çakmak 2020) gibi farklı alanlarda ortaya çıkmış; uluslararası ilişkiler ve özellikle de güvenlik çalışmaları alanında ciddi bir ivme kazanamamıştır. Ulusal ve uluslararası söylemlerine meydan okuyan ve disiplin tanımlarını sorgulayan yönetimsellik perspektifi göz önüne alındığında, bu perspektifin Türkiye akademisinde anlamlı bir etki doğurup doğurmadığı sorusu için salt uluslararası ilişkiler ve güvenlik eksenli çalışmalara bakılmaması gerektiği söylenebilir. Sonuçta uluslararası olarak adlandırılan ve sınırları çizilmeye çalışılan bir disipline özgü olarak kurgulanan geleneksel güvenlik söylemine öncelikle Foucault’nun kendisi karşı çıkacaktır. Dolayısıyla küresel iklim değişikliğine (Konak 2019; Tuğaç 2021), nüfus (Ongur 2015) özelleştirme ve güvenlik ilişkisine (Güvenç-Salgırlı & Aykan 2018; Kardaş 2005; Yardımcı & Alemdar 2010), iktidar karşıtı grupları kontrol tekniği olarak mekânsal yönetimselliğe (Arslanalp & Erkmen 2023; Genç 2021) eğilen farklı disiplinlerden gelen yazarların yönetimsellik çalışmaları gibi, bir önceki cümlede örnekleri verilen ve ilk bakışta güvenlik ve uluslararası alan ile kolaylıkla ilişkilendirilemeyecek olan çalışmalar neoliberal iktidar pratikleri eleştirisi noktasında aynı yörüngededirler. Hangi spesifik alana ve soruna bakıldığının öncesinde ve belki de ötesinde dikkat çekici olan, bu çalışmaların oldukça yakın tarihli olmalarıdır. Güncelliğine ve nitelik açısından derinliğine karşın, yapılan çalışmaların niceliksel olarak oldukça az sayıda olması Türkiye’deki akademinin eleştirel ve post-yapısalcı yaklaşımları daha geç ve geriden takip ettiği izlenimini doğurmaktadır. Ancak sorun, hem niceliksel hem de ortaya çıkan etki açısından tatmin edici olmayan sonucun ötesinde, Türkiye’deki akademinin kritik bir handikapını

göstermektedir. Eleştirel yazın, moderniteyi ve neoliberalizmi eleştirirken birleşmekte; ancak bu yazına dâhil olan bazı akademisyenler, modernite kadar modernite öncesini ve(ya) sonrasını yansıtan iktidar pratiklerini aynı ölçüde ve(ya) aynı şekilde sorunsallaştırmamaktadır.

Akademideki Eleştirel yazarlar söz konusu olduğunda, özellikle de yönetimsellik alanında yapılan çalışmalarda bu ayrışmanın tüm boyutlarını ve örneklerini bu makale kapsamında detaylandırmak mümkün değildir. Yine de bazı örneklerden bahsedilebilir. Örneğin, Öztığ'a göre (2018), Cumhuriyeti kuran ilk dönem Kemalist kadrolar otoriter bir sekülerleşme politikası ile dini kamu alanından özel alana çekmeyi ve politika dışına çıkarmayı hedeflemişlerdir. AKP döneminde ise din tekrar özel alandan kamu alanına çıkmış ve Kemalizmin yerini ılımlı sekülerizm almıştır. Dinin kamu alanından özel alana hapsedilmeye çalışılması gibi Kemalist politik adımların ne ölçüde Foucault'nun perspektifinden neoliberal yönetimsellik anlayışına uyduğu sorunu bir yana – ki Öztığ bu adımları neoliberal yönetimsellik ile çelişir şekilde yukarıdan aşağıya devlet tarafından dayatıldığını vurgulamaktadır – AKP'nin kendi dindar vatandaş öznesini oluşturma çabaları ılımlı sekülerizm olarak yorumlanmakta ve sorunsallaştırılmamaktadır. Bir diğer çalışmada Kaya (2011) İslamofobinin bir yönetimsellik tekniği olarak Avrupa'da göçmen ve azınlık gruplarının güvenlik sorunu olarak etiketlenmelerinde işlerlik kazandığını söylemektedir. Her ne kadar Kaya (2015) Avrupa'daki İslamofobi çalışmasının ardından AKP'nin devlet aygıtlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşları ile de toplumu İslamlaştırdığını gözlemlese de eleştirel perspektiften bakan tüm yazarların Kaya gibi iktidar-din ilişkisinin Kemalizm sonrası aldığı bu yeni biçimine kuşkuyla baktığı söylenemez. Örneğin Yel ve Nas'a göre (2014) Batıdaki İslamofobi gibi Türkiye'de İslami yaşam tarzına karşı gelişen tehdit algısı ve endişeden dolayı Kemalizmin İslami simgelerin medyada ve kamu alanında dışlanmasına yol açması AKP döneminde de devam etmektedir. Buna karşın muhafazakâr iktidarın kendi çizdiği sınırların dışında yer alan her hangi bir simgenin veya yaşam tarzının yansıtan kimliğin medyada flulaştırılması ve iktidar erki tarafından dışlanması Yel ve Nas'ın ya hiç dikkatini çekmemekte ya da bilinçli olarak göz ardı edilmektedir. Veya AKP'nin süregelen toplumsal desteğinin altında neoliberalizmin yarattığı hasara karşı dezavantajlı grupları destekleyecek örgütlü bir iletişim ağının olduğunun ortaya koyulması gibi (Boyras 2018), çalışanların iş yerlerinde içine sıkıştıkları neoliberal yönetimsellik anlayışı karşısındaki yıkımı siyasi yönetimle hiçbir şekilde ilişkilendirmeyen çalışmalar da (Yıldırım 2021) vardır.

Güvenikleştirme, yönetimsellik, bio-iktidar gibi kavramlar sadece belli bir odak söz konusu olduğunda sorunlu ve tehlikeli olmamaktadır. Foucault'nun İran devrimi sonrası yaşadığı yanılısama ve öngörüsüzlük gibi, Türk entelektüellerinin ve eleştirel akademi yazarlarının bir kısmı moderniteye ve liberal yönetimselliklere direniş hareketlerini, bu hareketlerin bünyesinde barındırması muhtemel baskıcı iktidar mekanizmalarını göz ardı etme pahasına kucaklamışlardır. Baskıcı iktidar mekanizmalarını her ne olursa olsun reddeden diğer eleştirel yazarların öncelikli sorumluluğu belki de bu çelişkili öngörüsüzlükle başıdır.

Kaynakça

- Almond, I. (2004). The Madness of Islam. Foucault's Occident and the Revolution in Iran. *Radical Philosophy*, 128, 12-22.
- Andrew, C., Goldsmith M. (1998). From Local Government to Local Governance—and Beyond?. *International Political Science Review*, 19 (2), 101-117. <https://doi.org/10.1177/019.251.29801900200>
- Arslanalp, M., & Erkmn, T. D. (2023). Spatial Reason of the State: The Role of Space in Protest Repression in Turkey. *Territory, Politics, Governance*, 11 (5), 915-933. <https://doi.org/10.1080/21622.671.2022.2033640>
- Ashley, R. K. (1988). Untying the Sovereign State: A Double Reading of the Anarchy Problematique. *Millennium*, 17 (2), 227-262. <https://doi.org/10.1177/030.582.9888017.002.0901>
- Atalay, S. (2021). Neoliberal Yönetimsellik ve Performansın Tibbileştirilmesi Bağlamında Ekşi Sözlük'te Ritalin Tartışmaları. *Sosyoloji Dergisi*, (41-42), 187-216.
- Aytürk, İ. (2015). Post-Post Kemalizm: Yeni Bir Paradigmayı Beklerken. *Birikim*, 319, 34-48.
- Balibar, É. (1992). Foucault and Marx: The Question of Nominalism. Timothy J. Armstrong (Ed.), *Michel Foucault, Philosopher : Essays Translated from the French and German Exeter* içinde (s. 38-56). Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Bartelson J. (1995). *A Genealogy of Sovereignty*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO978.051.1586385>
- Beukes, J. (2009). Hamartia: Foucault and Iran 1978–1979 (1: Introduction and texts). *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 65, 101-115. <https://doi.org/10.4102/hts.v65i1.124>
- Bigo, D. (2002). Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease. *Alternatives*, 27 (1)_suppl, 63-92. <https://doi.org/10.1177/030.437.54020270S105>
- Bigo, D. (2017). Michel Foucault and International Relations: Cannibal Relations. Philippe Bonditti, Didier Bigo, Frédéric Gros (Eds.), *Foucault and the Modern International, Silences and Legacies for the Study of World Politics* içinde (s. 33-55). New York: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-56153-4_3
- Bilbil, E. T. (2019). *Ynetişim ve Yönetimsellik: Kentsel Mekn ve Ortam*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Boyras, C. (2018). Neoliberal Populism and Governmentality in Turkey: The Foundation of Communication Centers During the AKP Era. *Philosophy & Social Criticism*, 44 (4), 437-452. <https://doi.org/10.1177/019.145.3718755205>
- Brzel, T. A., & Risse, T. (2010). Governance without a State: Can It Work?. *Regulation & Governance*, 4 (2), 113-134. <https://doi.org/10.1111/j.1748-5991.2010.01076.x>
- Brigg, M. (2002). Post-Development, Foucault and the Colonisation Metaphor. *Third World Quarterly*, 23 (3), 421-436. <https://doi.org/10.1080/014.365.90220138367>
- Burchell, G. (1991). Peculiar Interests: Civil Society and Governing "The System of Natural Liberty". Burchell, Graham, Colin Gordon, Peter Miller (Eds.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality* içinde (s. 119-150). Chicago: Chicago University Press.
- Burchell, G. (1993). Liberal Government and Techniques of the Self. *Economy and Society*, 22 (3), 267-282. <https://doi.org/10.1080/030.851.49300000018>
- Cansever, A. B. (2023) Neoliberal Yönetimsellik Bağlamında Trkiyede Merkez Haber Medyasında Yer Alan Ekonomi Haberlerinin İncelenmesi: 'Hrriyet' ve 'Sabah' rneği. *Etkileşim: Academic Journal of Uskudar University Faculty of Communication*, 6 (11), 338-364. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2023.6.11.200>
- Cantrk, E. S. (2021). Neoliberal Yönetimsellik Döneminde Borçlanma ve Türkiye (2000-2019).

- Cutler, C.A., Haufler, V., Porter, T. (Eds.) (1999). *Private Authority and International Affairs*. Albany, NY: State University of New York.
- Çakmak, B. (2020). *Liberal ve Neoliberal Yönetimsellik Kavramları Çerçevesinde Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Plan Sürecinin Analizi* (Master's thesis, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Dean, M. (1991). *The Constitution of Poverty: Towards a Genealogy of Liberal Governance*. New York: Routledge.
- Dean, M. (2007). *Governing Societies: Political Perspectives on Domestic and International Rule* New York: Open University Press.
- Dean, M., & Villadsen, K. (2016). *State Phobia and Civil Society, The Political Legacy of Michel Foucault*. California: Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/978.080.4796996>
- Deleuze, G. (1992). Postscript on the Societies of Control. *October*, 59, 3-7.
- Dillon, M., & Neal, A. (Eds.) (2008). *Foucault on Politics, Security and War*. Londra: Palgrave. <https://doi.org/10.1057/978.023.0229846>
- Dillon, M., & Reid, J. (2001). Global Liberal Governance: Biopolitics, Security and War. *Millennium*, 30 (1), 41-66. <https://doi.org/10.1177/030.582.9801030.001.0501>
- DuBois, M. (1991). The Governance of the Third World: A Foucauldian Perspective on Power Relations in Development. *Alternatives*, 16 (1), 1-30. <https://doi.org/10.1177/030.437.549101600101>
- Escobar, A. (1984). Discourse and Power in Development: Michel Foucault and the Relevance of His Work to the Third World. *Alternatives*, 10 (3), 377-400. <https://doi.org/10.1177/030.437.548401000304>
- Escobar, A. (2011). *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton, NJ: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/978.140.0839926>
- Ferguson, J., & Gupta, A. (2002). Spatializing States: Toward an Ethnography of Neoliberal Governmentality. *American Ethnologist*, 29 (4), 981-1002. <https://doi.org/10.1525/ae.2002.29.4.981>
- Fernández, M., & Esteves, P. (2017). Silencing Colonialism: Foucault and the International. Philippe Bonditti, Didier Bigo, Frédéric Gros (Eds.), *Foucault and the Modern International, Silences and Legacies for the Study of World Politics* içinde (s. 137-153). New York: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-56153-4_8
- Finkelstein, L. S. (1995). What is Global Governance. *Global Governance*, 1 (1), 367-372. <https://doi.org/10.1163/19426720-001-03-90000007>
- Foucault, M. (1978). Dialogue between Michel Foucault and Baqir Parham. Conducted in September 1978 and published in *Nameh-yi Kanun-i Nevisandegan* (Publication of the Center of Iranian Writers), no. 1 (Spring 1979): 9-17, Reproduced in Janet Afary and Kevin B. Anderson (Eds.) (2005), *Foucault and the Iranian Revolution* içinde (s. 183-189). Chicago: University of Chicago Press.
- Foucault, M. (1980). Two Lectures. C. Gordon (Ed.), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977* içinde (s. 78-108). New York: Pantheon.
- Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, 8 (4), 777-795. <https://doi.org/10.1086/448181>
- Foucault, M., & Blasius, M. (1993). About the Beginning of the Hermeneutics of the Self: Two Lectures at Dartmouth. *Political Theory*, 21 (2), 198-227. <https://doi.org/10.1177/009.059.1793021002004>
- Foucault, M. (1995). *Discipline and Punish. The Birth of the Prison*. Alan Sheridan (Çev.), New York: Vintage.
- Foucault, M. (1997). The Ethics of the Concern for Self as a Practice of Freedom. Paul Rabinow (Ed.), *Ethics: Subjectivity and Truth* içinde (s. 281-301). New York: The New Press.
- Foucault, M.(2000a). Governmentality. James D. Faubion (Ed.), *Power: Essential Works of Foucault, 1954-1988* içinde (s. 201-222). New York: The New Press.

- Foucault, M. (2000b). The Subject and Power. James D. Faubion (Ed.), *Power: Essential Works of Foucault, 1954-1988* içinde (s. 326-348). New York: The New Press.
- Foucault, M. (2000c). Open Letter to Mehdi Bazargan. *Le Nouvel Observateur*, April 1979. James Faubion (Ed.), *Power: Essential Works of Foucault, 1954-1988* içinde (s. 439-442). New York: The New Press.
- Foucault, M. (2000d). Useless to Revolt?. *Le Monde*, May 1979. James Faubion (Ed.), *Power: Essential Works of Foucault, 1954-1988* içinde (s.449-453). New York: The New Press.
- Foucault, M. (2008). *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978-1979*. Michel Senellart, François Ewald, Alessandro Fontana (Eds.), London: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. (2003). "Society Must Be Defended": *Lectures at the Collège de France, 1975-1976*. Vol. 1. François Ewald (Ed.), New York: Picador.
- Foucault M. (2009). *Security, Territory, Population: Lectures at the College de France, 1977-78*. Michel Senellart, François Ewald, Alessandro Fontana (Eds.), London: Palgrave Macmillan.
- Gabay, C., & Death, C. (2012). Building States and Civil Societies in Africa: Liberal Interventions and Global Governmentality. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 6 (1), 1-6. <https://doi.org/10.1080/17502.977.2012.655555>
- Genç, F. (2021). Governing the Contested City: Geographies of Displacement in Diyarbakır, Turkey. *Antipode*, 53 (6), 1682-1703. <https://doi.org/10.1111/anti.12753>
- Goetz, K. H. (2008). Governance as a Path to Government. *West European Politics*, 31 (1-2), 258-279. <https://doi.org/10.1080/014.023.80701835066>
- Gordon, C. (1991). Governmental Rationality: An Introduction. Peter Miller, Colin Gordon, Graham Burchell (Eds.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality* içinde (s. 1-51). Chicago: University of Chicago Press.
- Gould, J. (2005). Timing, Scale and Style: Capacity as Governmentality in Tanzania. David Mosse, David Lewis (Eds.), *The Aid Effect: Giving and Governing in International Development* içinde (s. 61-84). London: Pluto. <https://doi.org/10.2307/j.ctt18fs3zx.6>
- Gürkan, C. (2020). Maliye Teorisinde Klasikten Neoklasığe Geçiş: Yönetimsellik Perspektifinden Bir Analiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75 (2), 607-636. <https://doi.org/10.33630/ausbf.704379>
- Güvenç-Salgırlı, S., & Aykan, B. (2018). Circuits of Security: Debating the Political Rationality of Neoliberal Governmentality in Contemporary Turkey. *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, 38 (1), 73-88. <https://doi.org/10.1215/1089201x-4389991>
- Hall, R. B., Bierstecker, T.J. (Eds.) (2002). *The Emergence of Private Authority in Global Governance*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO978.051.1491238>
- Hardt, M., & Negri, A. (2000). *Empire*. Cambridge: Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/978.067.4038325>
- Hewson, M., & Sinclair, T. J. (1999). The Emergence of Global Governance Theory. Martin Hewson, Timothy Sinclair (Eds.), *Approaches to Global Governance Theory* içinde (s. 3-22). New York: Suny Press.
- Işık, C. (2020). Yönetimsellik Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye Medyasından Söylemsel ve Simgesel Yansımalar: Yükselen Yeni Milliyetçilik. *Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 131-142.
- Jabri, V. (2007). Michel Foucault's Analytics of War: The Social, the International, and the Racial. *International Political Sociology*, 1 (1), 67-81. <https://doi.org/10.1111/j.1749-5687.2007.00005.x>
- Jaeger, H-M. (2010). UN Reform, Biopolitics, and Global Governmentality. *International Theory*, 2 (1), 50-86. <https://doi.org/10.1017/S175.297.1909990182>

- Jessop, B. (1998). The Rise of Governance and the Risks of Failure: The Case of Economic Development. *International Social Science Journal*, 50 (155), 29-45. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00107>
- Jessop, B. (2008). *State Power: A Strategic-Relational Approach*. Cambridge: Polity.
- Joseph, J. (2010). The Limits of Governmentality: Social Theory and the International. *European Journal of International Relations*, 16 (2), 223-246. <https://doi.org/10.1177/135.406.6109346886>
- Joseph, J. (2012). *The Social in the Global: Social Theory, Governmentality and Global Politics* (Vol. 122). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO978.113.9149143>
- Joseph, J. (2013). Resilience as Embedded Neoliberalism: A Governmentality Approach. *Resilience*, 1 (1), 38-52. <https://doi.org/10.1080/21693.293.2013.765741>
- Kardas, T. (2005). *Security Governmentality in Turkey* (Doctoral dissertation, Aberystwyth University).
- Kaya, A. (2011). *Islamophobia as a Form of Governmentality: Unbearable Weightiness of the Politics of Fear*. Malmö University, Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM).
- Kaya, A. (2015). Islamisation of Turkey under the AKP rule: Empowering Family, Faith and Charity. *South European Society and Politics*, 20 (1), 47-69. <https://doi.org/10.1080/13608.746.2014.979031>
- Konak, N. (2019). Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye'de Kanal Tipi Hidro-Elektrik Santrallerin Foucault'nun Biyo-İktidar, Yönetimsellik ve Güvenliğin Biyopolitikası Kavramları Bağlamında Analizi. *Alternatif Politika*, 11 (1), 113-141.
- Kooiman, J. (2003). *Governing as Governance*. London: Sage. <https://doi.org/10.4135/978.144.6215012>
- Leander, A., & Munster, R. V. (2007). Private Security Contractors in the Debate about Darfur: Reflecting and Reinforcing Neo-liberal Governmentality. *International Relations*, 21 (2), 201-216. <https://doi.org/10.1177/004.711.7807077004>
- Lemke, T. (2002). Foucault, Governmentality, and Critique. *Rethinking Marxism: A Journal of Economics, Culture & Society*, 14 (3), 49-64. <https://doi.org/10.1080/089.356.902101242288>
- Lemke, T. (2012). *Foucault, Governmentality, and Critique*. London: Routledge.
- Lippert, R. (1999). Governing Refugees: The Relevance of Governmentality to Understanding the International Refugee Regime. *Alternatives*, 24 (3), 295-328. <https://doi.org/10.1177/030.437.549902400302>
- Lövbrand, E., & Stripple, J. (2013). Bringing Governmentality to the Study of Global Climate Governance. Johannes Stripple, Harriet Bulkeley (Eds.), *Governing the Climate: New Approaches to Rationality, Power and Politics* içinde (s. 27-41). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO978.110.7110069.005>
- Macherey, P. (2004). Out of Melancholia: Notes on Judith Butler's The Psychic Life of Power: Theories in Subjection. *Rethinking Marxism*, 16 (1), 7-17. <https://doi.org/10.1080/089.356.9042000193371>
- Merlingen, M. (2003). Governmentality: Towards a Foucauldian Framework for the Study of IGOs. *Cooperation and Conflict*, 38 (4), 361-384. <https://doi.org/10.1177/001.083.6703384002>
- Merlingen, M., & Ostrauskaite, R. (2005). Power/Knowledge in International Peacebuilding: The Case of the EU Police Mission in Bosnia. *Alternatives*, 30 (3), 297-323. <https://doi.org/10.1177/030.437.540503000303>
- Methmann, C. (2013). The Sky is the Limit: Global Warming as Global Governmentality. *European Journal of International Relations*, 19 (1), 69-91. <https://doi.org/10.1177/135.406.6111415300>
- Miller, P., & Rose, N. (2008). *Governing the Present: Administering Economic, Social and Personal Life*. Cambridge: Polity.
- Nadesan, M. H. (2008). *Governmentality, Biopower, and Everyday Life*. New York: Routledge.

- Neal, A. W. (2004). Cutting off the king's head: Foucault's Society must be defended and the problem of sovereignty. *Alternatives*, 29 (4), 373-398. <https://doi.org/10.1177/030.437.540402900401>
- Neumann, I. B., & Sending, O. J. (2007). 'The International' as Governmentality. *Millennium*, 35 (3), 677-701. <https://doi.org/10.1177/030.582.9807035.003.0201>
- O'Malley, P., Weir, L., Shearing, C. (1997). Governmentality, Criticism, Politics. *Economy and Society*, 26 (4), 501-517. <https://doi.org/10.1080/030.851.49700000026>
- Ongur, H. O. (2015). The AK Party and Biopolitics: How a Transformation in Governmentality Affects Population Politics in Turkey. *Iran and the Caucasus*, 19 (2), 179-194. <https://doi.org/10.1163/1573384X-20150206>
- Onuf, N. (2017). The Figure of Foucault and the Field of International Relations. Philippe Bonditti, Didier Bigo, Frédéric Gros (Eds.), *Foucault and the Modern International, Silences and Legacies for the Study of World Politics* içinde (s. 15-31). New York: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-56153-4_2
- Oztig, L. I. (2018). A governmentality approach on the transformative role of authoritarian secularism. *Zeitschrift für Religion, Gesellschaft und Politik*, 2 (1), 81-99. <https://doi.org/10.1007/s41682.018.0015-0>
- Peters, B. G., & Pierre, J. (1998). Governance without Government? Rethinking Public Administration. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 8 (2), 223-243. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.jpart.a024379>
- Reid, J. (2008). Life Struggles: War, Discipline and Biopolitics in the Thought of Michel Foucault. Stephen Morton, Stephen Bygrave (Eds.), *Foucault in an Age of Terror: Essays on Biopolitics and the Defence of Society* içinde (s. 14-42). Londra: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978.023.0584334_2
- Risse, T. (Ed.) (2011). *Governance without a State?: Policies and Politics in Areas of Limited Statehood*. New York: Columbia University Press.
- Rose, N. (1993). Government, Authority and Expertise in Advanced Liberalism. *Economy and Society*, 22 (3), 283-299. <https://doi.org/10.1080/030.851.49300000019>
- Rose, N., O'Malley, P., Valverde, M. (2006). Governmentality. *Annual Review of Law and Social Science*, 2, 83-104. <https://doi.org/10.1146/annurev.lawsocsci.2.081.805.105900>
- Rosenau, J. N. (1992). Governance, Order and Change in World Politics. James N. Rosenau, Ernst-Otto Czempiel, Steve Smith (Eds.), *Governance without Government: Order and Change in World Politics* içinde (s. 1-29). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO978.051.1521775>
- Rosenau, J. N. (1995). Governance in the Twenty-first Century. *Global Governance*, 1 (1), 13-43. <https://doi.org/10.1163/19426720-001-01-90000004>
- Saar, M. (2011). Relocating the Modern State: Governmentality and the History of Political Ideas. Ulrich Bröckling, Susanne Krasmann, Thomas Lemke (Eds.), *Governmentality: Current Issues and Future Challenges* içinde (s. 34-55). New York: Routledge.
- Sabuktay, A. (2008). Yönetimsellik ve Biyosiyaset Kavramları Açısından 'Sağlıkta Dönüşüm Programı' ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. *Amme İdaresi Dergisi*, 41(2), 81-100.
- Selby, J. (2007). Engaging Foucault: Discourse, Liberal Governance and the Limits of Foucauldian IR. *International Relations*, 21 (3), 324-345. <https://doi.org/10.1177/004.711.7807080199>
- Sending, O. J., & Neumann, I. B. (2006). Governance to Governmentality: Analyzing NGOs, States, and Power. *International Studies Quarterly*, 50 (3), 651-672. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2478.2006.00418.x>

- Smouts, M-C. (1998). The Proper Use of Governance in International Relations. *International Social Science Journal*, 50 (155), 81-89. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00111>
- Spivak, G. C. (1999). *A Critique of Postcolonial Reason: Toward a History of the Vanishing Present*. Harvard: Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjsf541>
- Şentürk, İ., & Turan, S. (2012). Foucault'un İktidar Analizi Bağlamında Eğitim Yönetimine İlişkin Bir Değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2 (2), 243-272.
- Tuğaç, Ç. (2021). Foucault'nun Biyopolitik Yönetimsellik Yaklaşımı Bağlamında Uluslararası İklim Değişikliği Müzakereleri. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 7 (1), 33-47.
- Walker, R. B. J. (1993). *Inside/Outside: International Relations as Political Theory*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO978.051.1559150>
- Walters, W. (1994). The Discovery of 'Unemployment': New Forms for the Government of Poverty. *Economy and Society*, 23 (3), 265-290. <https://doi.org/10.1080/030.851.49400000006>
- Walters, W. (2015). Reflections on Migration and Governmentality. *Movements. Journal for Critical Migration and Border Regime Studies*, 1 (1), 1-24.
- Weber, C. (1995). *Simulating Sovereignty: Intervention, the State and Symbolic Exchange*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO978.051.1559167>
- Weiss, T. G., Wilkinson, R. (2018). Introduction: International Organization and Global Governance. Thomas G. Weiss, Rorden Wilkinson (Eds.), *International Organization and Global Governance* içinde (s. 3-19). New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/978.131.5301914-1>
- Yardımcı, S. (2009). Kuşatma Altında Gündelik Hayat: Özel Güvenlik, Kent ve Yönetimsellik. *Toplum ve Bilim*, (115), 226-260.
- Yardımcı, S., & Alemdar, Z. (2010). The Privatization of Security in Turkey: Reconsidering the State, the Concept of "Governmentality" and Neoliberalism. *New Perspectives on Turkey*, 43, 33-61. <https://doi.org/10.1017/S089.663.4600005768>
- Yel, A. M., & Nas, A. (2014). Insight Islamophobia: Governing the Public Visibility of Islamic Lifestyle in Turkey. *European Journal of Cultural Studies*, 17 (5), 567-584. <https://doi.org/10.1177/136.754.9413515258>
- Yıldırım, M. (2021). Tracing the Consent, Adaptation and Resistance Practices of an 'Unsustainable' Workforce: The Governmentality of Workplaces in Tourism Industry. *Tourism Management*, 84, 104260. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2020.104260>

Critical Security Studies and Governmentality: Waiting for the Post-Post Security

Gözde TURAN*

The article is an attempt to display the contribution of a governmentality perspective in International Relations with a particular focus on Foucauldian analysis of governmentality, its difference from governance and government/state-oriented analysis, and implications with regard to Critical Security Studies. Beyond this, it argues that critical scholars in Turkey, though sharing a common standpoint on the problems of Turkish modernity, fails to unite against different forms of power relations regardless of the mode of governmentality including but not limited to governmentalized state next to micro-diversity of power relations. The situation explains why a recent and relatively young generation of IR scholars in Turkish academia with a critical stance on the problematic modernization and positivism has yet to become sufficiently active against mainstream theories in general and mainstream security studies in particular.

It is not a surprise that Foucault is an important source of inspiration when it comes to postmodern, critical and poststructuralist efforts to open more space for epistemological diversity in International Relations. Since a discussion on the relationship of knowledge, truth and subject is not possible to be isolated from the problem of power, Foucault carried out his studies on power and governmentality with a constant insight on the question of the subject. Foucault, along with others who challenged the treatment of the knowing subject representing a universal, whole and complete entity beyond time and space, attempted to reveal its historicity and conditionality. In parallel to the question of the subject, Foucault sought to understand different governing techniques and strategies throughout history that contributed also to the studies in International Relations of biopower, biosecurity and governmentality at the global level and to our thinking of (in)securities of a variety of subjects next to interrogating the techniques, procedures and rationalities as to how and why these subjects have emerged in the first place.

Governmentality, as Foucault defined, is an activity or practice that brings up questions mainly on what this activity or practice of governing is; who can govern; and who or what is governed. For Foucault, there are at least three or four outlets to analyse the practice of governing: the

* Doç. Dr., Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya, Türkiye, gozde.turan@antalya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4307-6924

idea of government as a form of “pastoral power” taking its origin from Antiquity and early Christianity; the idea of *raison d'être* and the police state in early modern European history; the 18th century liberalism, and finally, the neo-liberal thought which Foucault has described as rather a hybrid type converging the “pastoral” and “liberal” power modalities with “individualization” and “totalization” in tandem. Rather than depending on pure violence, governmentality carries the idea of interdependency between governing subjects and manifestations of truth, which is no longer possessed exclusively by the state. Governmentality in modern societies operates through the power of truth at a distance, neither through compulsion nor in a direct manner.

Though governmentality in modernity diverges from compulsory techniques deriving particularly from an epicentral power, Foucault's governmentality does not totally exclude disciplinary power. Governmentality both at domestic and international levels comprises –at least in part – concentrated and centralized power mechanisms. Governmentality envisages the interference and direct conduct of the central authority when the legally mandated private authority fails to perform as required. As Foucault does not mean to emphasize that governmentality brings an end to state power or sovereignty, the latter is still there both at the national and international levels, and there is now a growing body of global governance without a centralized and formalized body though there are floating organs – i.e., an unprecedented multiplicity and versatility of institutions, actors and agencies – here and there.

Governmentality, understood in this way as the conduct of conducts, introduces not only a historical basis for different rationalities of governing, but it also contributes to and even complements Critical Security Studies' interrogation as to which, how and why particular issues are securitized. Foucault points to the significance of “security”, which has become “the fundamental objective of governmentality” especially after the 18th century. In this society of security, political security and social security have an interwoven relationship wherein the state undertakes to formulate the problems for the social. Problematization is a key component of governmentality, as who defines the problems also determines possible solutions, which is itself furthering the determination and delimitation on who can act and who has the legitimate or rational cause to act. Once governmentality is understood as a surveillance and controlling mechanism on the individual's capacity for self-regulation of conduct, global governmentality appears as a parallel focus on polities' and societies' capacity for self-regulation of conduct, which then reflects a different type of relationship between populations and political entities. The intertwined relationship between biopower, security and governmentality in mind, different scholars in International Relations do not always agree how to apply a governmentality perspective at the global level. Against this background, disagreements complement and support our understanding of the multifunctionality of power at different levels with different aspects rather than complicating such a comprehension on a global scale. Foucault's criticism against implicit, indirect and embedded techniques and discourses to govern is not only geared towards neoliberal governmentality but against each governmentality rationality. Against this, the critical security writing in Turkey should question all forms of power relations regardless of where, how and to for what purpose these relations emerge in order to reach to its real potential.